

Nieuwe atlas bundelt 226 kaarten uit de 16e eeuw van steden in de Lage Landen

Voor het eerst zijn alle gekende kaarten van Jacob van Deventer in een atlas gebundeld. Het gaat om 226 plattegronden van steden in de Lage Landen die de cartograaf in de 16e eeuw met een verbluffend oog voor detail maakte.

"[Stedenatlas Jacob van Deventer. 226 stadsplattegronden uit 1545-1575](#)": onder die noemer hebben de Vlaamse historicus Bram Vannieuwenhuyze en zijn Nederlandse collega Reinout Rutte alle kaarten van Van Deventer gebundeld. Het is de eerste keer dat het integrale (gekende) oeuvre van de cartograaf uit de 16e eeuw in 1 uitgave verschijnt.

"Van Deventer heeft naar de normen van zijn tijd een huzarenstukje uitgehaald", vertelt Vannieuwenhuyze aan VRT NWS. "Schijnbaar in zijn eentje heeft hij minstens 226 steden in de Lage Landen in kaart gebracht. Dat deed hij met een ongekeerde precisie. Veel van de plattegronden sluiten vandaag naadloos aan op Google Maps."

"De kaarten van Van Deventer zijn voor veel steden de oudste die we hebben. Dat geldt bijvoorbeeld voor zijn kaarten van Brussel. In die zin kunnen ze ons veel vertellen over de geschiedenis van die steden."

Kerktorens

De methode die Van Deventer hanteerde, is niet helemaal duidelijk. "Hij heeft ons behalve zijn kaarten amper teksten of nota's nagelaten. We denken dat hij in elke stad ter plaatse ging en daar de toestemming vroeg om hoge punten zoals kerktorens te beklimmen."

"Hij had een compas en dat doet ons vermoeden dat hij eerst een stramien van de stad en de omgeving tekende dat hij vervolgens verfijnde door alle straten en pleinen af te stappen."

Filips II

Vannieuwenhuyze en Rutte hebben 5 jaar aan hun boek gewerkt en dat onderzoek heeft enkele nieuwe inzichten opgeleverd. "Velen denken dat koning Filips II Van Deventer de opdracht gaf de kaarten te tekenen, maar wij menen dat het een persoonlijke missie van hem was. Hij nam zelf het initiatief en klopte vervolgens bij de koning aan."

"We hebben ook een chronologie van de kaarten gemaakt. Van Deventer schreef nooit de datum of zijn handtekening op zijn werk, maar we hebben geprobeerd een tijdslijn te maken. Daarnaast hebben we ook zijn connecties en zijn persoonlijke netwerk in kaart gebracht."

Vermist

Niet alle mysteries zijn opgelost. Zo blijft het onduidelijk waarvoor de kaarten destijds zijn gebruikt. "Velen denken dat het militaire kaarten zijn, maar we hebben hiervoor geen enkele aanwijzing gevonden. Na de dood van Van Deventer zijn ze 3 eeuwen van de radar verdwenen. Pas in de 19e eeuw kwamen ze weer boven water."

Sommige grote steden als Antwerpen en Maastricht komen vreemd genoeg niet voor in het boek. "Van Deventer heeft zijn handgeschreven kaarten in een atlas met 3 delen gebonden. 2 van die delen zitten vandaag in Madrid, het derde deel is spoorloos. We hadden gehoopt het

terug te vinden, maar dat is niet gelukt. We vermoeden dat de kaarten van onder meer Antwerpen in dit derde deel staken."

Gelukkig maakte Van Deventer ook losse kopieën van zijn kaarten. Die zitten overal in Europa verspreid. "Ze vormden waarschijnlijk een soort persoonlijk portfolio van hem. Sommige van die losse kaarten komen overeen met de kaarten in de 2 atlasdelen in Madrid, andere zijn uniek of zijn waarschijnlijk een kopie van de kaarten in het vermiste derde deel. Op die manier hebben we alsnog een zicht op de plattegrond uit de 16e eeuw van enkele bijkomende steden."

Bron VRT NWS - Alexander Verstraete – 17 april 2018